

POSTANOWIENIE

27 lutego 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2026 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa O.B.

przeciwko K.L.

o rozwiązanie umowy dożywocia, ewentualnie o zmianę dożywocia na rentę i
zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej K.L.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 24 lutego 2025 r., I ACa 1483/22,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) nie obciąża skarżącej kosztami postępowania kasacyjnego.

[M.O.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 24 lutego 2025 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w sprawie z powództwa O.B. przeciwko K.L. o rozwiązanie umowy dożywocia, ewentualnie o zamianę dożywocia na rentę i zapłatę, na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 22 kwietnia 2022 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że w punkcie I rozwiązał umowę o dożywocie zawartą w dniu 26 marca 2019 r. pomiędzy O.B. a K.L. w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej we W. przed Notariuszem B.N. pod numerem Repertorium [...] oraz uchylił wyrok Sądu *a quo* w pozostałej części, którą oddalono powództwo i postępowanie w tym zakresie umorzył oraz w punkcie II w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powoda tytułem zwrotu kosztów postępowania kwotę 11317 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia 4 marca 2025 r. do dnia zapłaty oraz nie obciążył pozwanej kosztami postępowania na rzecz Skarbu Państwa (pkt 1); a także rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zaskarżając go w całości oraz wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy (nie precyzując dokładnie treści oczekiwanego orzeczenia co do istoty sprawy); ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. Ponadto, pozwana wniosła o zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania za postępowanie przed Sądem drugiej instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżąca wskazała na potrzebę wykładni art. 913 § 2 k.c. jako przepisu budzącego poważne wątpliwości oraz na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, które skarżąca sformułowała w formie pytań:

1) czy przewidziana przepisami art. 913 § 1 i 2 k.c. przesłanka dotycząca niemożności wymagania od stron, żeby pozostawały nadal ze sobą w

bezpośredniej styczności, dotyczy zamieszkiwania przez strony w jednym lokalu czy też może dotyczyć zamieszkiwania na terenie tej samej nieruchomości, ale w dwóch odrębnych lokalach mieszkalnych (powód na parterze a pozwana na piętrze), niebędących ze sobą bezpośrednio skomunikowanymi a ponadto gdy strony umowy dożywocia nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego;

2) czy przewidziana przepisami art. 913 § 1 i § 2 k.c. przesłanka dotycząca niemożności wymagania od stron, żeby pozostawały nadal ze sobą w bezpośredniej styczności obliuguje sąd do rozważenia możliwości zamiany świadczeń na rentę przy uwzględnieniu treści umowy o dożywocie a dopiero w dalszej kolejności, gdyby było to niewystarczające, rozważenia czy zachodzi wypadek wyjątkowy uzasadniający rozwiązanie umowy o dożywocie.

Powód złożył odpowiedź na skargę kasacyjną pozwanej, w której wniósł o odrzucenie skargi, ewentualnie o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanej nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, a zarazem kwalifikowanym pismem procesowym o ściśle określonej przez ustawę treści. Sąd Najwyższy, rozpoznając ten nadzwyczajny środek zaskarżenia, nie jest kolejną instancją sądową, lecz działa w interesie publicznym (postanowienie SN z 27 stycznia 2009 r., V CSK 358/08), na rzecz państwa jako dobra wspólnego (postanowienie SN z 11 lutego 2009 r., V CSK 388/08), jakkolwiek oczywiście nie oznacza to braku indywidualnego interesu skarżącego w rozpoznaniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia, a w konsekwencji także weryfikacji tego interesu (*gravamen*). Jednak przede wszystkim skarga kasacyjna ma służyć ochronie prawidłowego wykonywania prawa oraz jego jednolitej wykładni. Interes prywatny uwzględnia zaś tylko na tyle, na ile może się on stać podłożem

zaspokojenia interesu ogólnego (zob. aktualne uwagi w postanowieniu SN z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy przewidziana w art. 398⁹ k.p.c. instytucja przedsądu, w ramach której dokonuje się wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej (postanowienie SN z 12 marca 2024 r., I CSK 254/23).

Na etapie przedsądu Sąd Najwyższy ocenia wyłącznie wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz jego uzasadnienie. Wniosek ten stanowi element konstrukcyjny skargi odrębny od podstaw skargi i ich uzasadnienia, które są oceniane dopiero, gdy skarga kasacyjna zostanie przyjęta do rozpoznania.

Dla spełnienia wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie SN z 17 czerwca 2021 r., IV CSK 1/21).

Jako pierwszą przyczynę kasacyjną mającą uzasadniać przyjęcie skargi do rozpoznania pozwana wskazała potrzebę wykładni art. 913 § 2 k.c. jako przepisu budzącego poważne wątpliwości.

Skarżący, powołujący się na tę przyczynę kasacyjną, powinien każdorazowo wskazać przepis prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości oraz określić zakres koniecznej wykładni a także wykazać, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy (postanowienie SN z 28 marca 2024 r., I CSK 999/23).

Mimo wskazania przez skarżącą zakresu oczekiwanej wykładni, której miałby dokonać Sąd Najwyższy, brak jest podstaw do uznania, że skarżąca wykazała przyczynę kasacyjną w postaci potrzeby wykładni przepisu budzącego poważne wątpliwości. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej skargi kasacyjnej do rozpoznania podniosła, że Sąd Najwyższy powinien dokonać

wykładni w zakresie tego, czy stan zdrowia dożywotnika, wobec którego zobowiązany jednorazowo zachował się nieodpowiednio, a nadto wobec braku innych zachowań świadczących o złej woli, krzywdzeniu dożywotnika, czy negatywnej postawie wobec niego, pozwala na uznanie takiego zdarzenia za wypadek wyjątkowy skutkujący uznaniem zachowania pozwanej za przejaw drastycznego naruszania przez zobowiązaną zasad współżycia społecznego, co w konsekwencji może doprowadzić do oceny, że w okolicznościach sprawy zaistniał wypadek wyjątkowy uzasadniający rozwiązanie umowy dożywocia.

Tak określone ramy wykładni mają charakter kazuistyczny i nie pozwalałyby na sformułowanie ogólniejszej wypowiedzi, która mogłaby znaleźć zastosowanie na gruncie innych spraw dotyczących rozwiązania umowy dożywocia. Ponadto, w orzecznictwie wskazuje się, że wykładnia art. 913 § 2 k.c. ma w przeważającej mierze sytuacyjny charakter i wymaga odniesienia się do konkretnych okoliczności faktycznych sprawy (postanowienie SN z 28 czerwca 2021 r., I CSK 738/20).

Jako drugą przyczynę kasacyjną skarżąca wskazała występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, zagadnienie takie powinno być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń, a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienie SN z 20 maja 2021 r., II CSK 132/21).

Takie zagadnienie powinno zostać sformułowane wraz z przytoczeniem argumentów prawnych świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. np. postanowienia SN: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 r., nr 1, poz. 11; z 7 czerwca 2005 r., V CKN 3/05; z 16 marca 2007 r., III CSK 34/07). Konieczne jest też wskazanie argumentów przekonujących o istotności zagadnienia (zob. postanowienie SN z 24 lipca 2007 r., IV CSK 207/07). Ponadto, ma to być zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa (postanowienia SN:

z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; z 11 lutego 2009 r., V CSK 388/08).

Odnosząc się do pierwszego zagadnienia prawnego, uznać należy, że zostało ono sztucznie wykreowane na potrzeby niniejszego postępowania. Niezależnie od powyższego, w odniesieniu do tego zagadnienia skarżąca nie przedstawiła wyводу prawnego spełniającego wymogi wynikające z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Drugie z zagadnień, dotyczące relacji pomiędzy roszczeniami, o których mowa w art. 913 § 1 i § 2 k.c., nie spełnia z kolei kryterium nowości. Problem wskazany przez skarżącą był już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego.

W postanowieniu z 22 grudnia 2017 r., II CSK 407/17, SN wskazał: (...) roszczenia z art. 913 § 1 i art. 913 § 2 KC są roszczeniami wzajemnie się wykluczającymi i wybór pomiędzy nimi, należy do powoda, niemniej jednak oddaleniu podlega roszczenie o rozwiązanie umowy, gdy interes dożywotnika mógłby zostać zaspokojony, gdyby wystąpił z mniej daleko idącym żądaniem (zob. m.in. wyroki SN: z 18 lutego 1969 r., II CR 94/69, OSNC 1969, nr 12, poz. 225; z 9 kwietnia 1997 r., III CKN 50/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 133; z 9 maja 2008 r., III CSK 359/07; z 15 lipca 2010 r., IV CSK 32/10; z 25 maja 2016 r., V CSK 499/15).

Warto w tym kontekście zauważyć, że sprawie powód jako żądanie główne sformułował żądanie rozwiązania umowy dożywocia, a jako żądanie ewentualne zamianę świadczeń z umowy dożywocia na rentę. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo a Sąd drugiej instancji zmienił ten wyrok i uwzględnił żądanie główne. Skoro żądanie główne zostało uznane za zasadne, to Sąd odwoławczy musiał uznać, że zamiana świadczeń z umowy dożywocia na rentę nie będzie wystarczająca.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). Z uwagi na okoliczności, które uzasadniały zwolnienie pozwanej od opłaty od skargi, Sąd Najwyższy postanowił nie obciążać skarżącej kosztami postępowania kasacyjnego (art. 108 § 1 w zw. z art. 102 w zw. art. 108 § 1 w zw. art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[a.ł]